

MAU
PRESS

Artuklu Tourism Studies

Pandemi Sonrası Alternatif Turizm Yaklaşımları

NİL ÖZKAN^a   ^aMehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri, Burdur, Türkiye

Geliş Tarihi/Submission 31 Ocak 2025
Kabul Tarihi/Acceptance 13 Mayıs 2025
Yayın Tarihi/Publication 31 Mayıs 2025

Atıf Bilgisi

Özkan, N. (2025). Pandemi sonrası alternatif turizm yaklaşımları. *Artuklu Tourism Studies*, 2, 43-54.

Öz

Turizm sektöründeki değişim ve dönüşümler her dönem farklılık gösterebilmektedir. Bu konudaki temel etkenler genel olarak turistlerin istekleri ve beklentileri olurken bazı dönemlerde turistlerin elinde olmayan olağanüstü durumlardan etkilenebilmektedir. Savaşlar, salgın hastalıklar, terör olayları ve diplomatik ilişkiler gibi durumlar bunlardan bazılarıdır. Uluslararası bağlamda dünyayı derinden sarsan pandemi süreci kişilerin yaşamlarında bazı değişikliklere yol açmıştır. Bu duruma paralel olarak turistlerin tatil algıları ve tatil faaliyetlerindeki tercihlerinde farklılıklar meydana gelmiştir. Pandemiyle birlikte kitlesel turizm anlayışından bireysel turizm anlayışına geçilerek geleneksel turizm türlerine kıyasla alternatif turizm türlerinin görünürlüğü artmaya başlamıştır. Bu bağlamda, çalışmada pandemi süreciyle birlikte popülerliği artan alternatif turizm türleri literatür incelemesi doğrultusunda açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmada öncelikle alternatif turizm tanımlanmış ardından alternatif turizm türleri sınıflandırılarak özelliklerine değinilmiş ve son olarak alternatif turizmin dönüşümü açıklanmıştır. Çalışmanın sonucunda pandemi gibi kriz durumlarında dahi turizm faaliyetlerinin çeşitli alternatif türlerle birlikte devam edebileceği ve turizmin bir ihtiyaç olarak sürdürülebilirliği öngörülmektedir. Ayrıca araştırma pandemi gibi kriz süreçlerinde sürdürülebilir turizme yönelik geliştirilebilen önerilerle derinlemesine bir bakış açısı sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Pandemi, Turizm, Alternatif Turizm Türle

Alternative Tourism Approaches After The Pandemic

Nil ÖZKAN^a

^aMehmet Akif Ersoy University, Faculty of Education, Educational Sciences, Burdur, Türkiye

Date of Submission	31 January 2025
Date of Acceptance	13 May 2025
Date of Publication	31 May 2025

Citation

Özkan, N. (2025). Pandemi sonrası alternatif turizm yaklaşımları. *Artuklu Tourism Studies*, 2, 43-54.

Abstract

Changes and transformations in the tourism sector may vary in each period. While the main factors in this regard are generally the wishes and expectations of tourists, in some periods they may be affected by extraordinary circumstances beyond the control of tourists. Wars, epidemics, terrorist incidents and diplomatic relations are some of these. The pandemic process, which has deeply shaken the world in the international context, has led to some changes in people's lives. In parallel with this situation, there have been differences in tourists' holiday perceptions and preferences in holiday activities. With the pandemic, the visibility of alternative tourism types has increased compared to traditional tourism types by shifting from the understanding of mass tourism to the understanding of individual tourism. In this context, the study attempts to explain alternative tourism types, which have become increasingly popular with the pandemic process, in line with the literature review. In the study, firstly alternative tourism is defined, then alternative tourism types are classified and their characteristics are mentioned and finally the transformation of alternative tourism is explained. As a result of the study, it is foreseen that tourism activities can continue with various alternative types even in crisis situations such as pandemics and that tourism is sustainable as a need. In addition, the research aims to provide an in-depth perspective with suggestions that can be developed for sustainable tourism in crisis processes such as pandemics.

Keywords: Pandemic, Tourism, Alternative Tourism Types

Giriş

21. yüzyılla birlikte insanların katılım gösterdikleri turizm faaliyetlerinde çeşitli değişimler yaşanmıştır. Geleneksel turizm anlayışında varlığını sürdüren deniz, kum ve güneşten oluşan kıyı turizmi günümüzde popülerliğini kaybederek yerini alternatif turizm türlerine bırakmıştır (Jamal ve Budke, 2020). Toplumlardaki sosyal yapının değişmesi (Özkan ve Tulunay Ateş, 2025) teknolojinin gelişmesi, refah seviyesinin yükselmesi sebebiyle insanların turizm faaliyetlerine katılımı artmıştır. Değişen ve gelişen dünya düzenine karşılık insanlar da farklı duygular yaşamak, özel ilgilere göre turistik faaliyetler gerçekleştirmek amacıyla farklı alternatiflere yönelmiştir (Kıvılcım, 2020). Diğer yandan doğal afetler, salgın hastalıklar veya terör olayları gibi olağanüstü durumlar ise kişileri kitlesel turizmden uzaklaştırarak bireysel turizm türlerine yönelmiştir. Nitekim Çin’de yaşanan ve tüm dünyaya yayılan Covid-19 salgını turizm sektörünü olumsuz etkileyerek bireylerin turizm algılarını değiştirmiştir. (Liew, 2022). Bu bağlamda, pandemi sürecinde uygulanan seyahat kısıtlamaları, karantinalar, sokağa çıkma yasakları ve diğer çeşitli engellemeler sebebiyle kişilerin turizm faaliyetlerine katılımı azalmıştır. Kısıtlamaların uzun vadede uygulanması ve insanların pandemiyle birlikte yaşadıkları endişelerle birlikte sosyal faaliyetlere karşı bakış açısı değişerek kitlesel faaliyetlere kıyasla bireysel faaliyetlere katılım sağlanmaya başlanmıştır (Yang, Zhang ve Chen, 2020). Özellikle otel, sosyal tesis veya restoran gibi kapalı alanlara karşılık bağımsız bir şekilde hareket edilebilecek alternatiflere yönelim olmuştur. Bu noktada yaşanan pandemi nedeniyle turizm sektöründe en fazla tercih edilmesi beklenen turizm türleri alternatif turizm türleri olmuştur. Nitekim bu çalışmayla birlikte pandemi süreci ve sonrasında çeşitli kısıtlamalar sebebiyle kitlesel turizm anlayışına karşılık bireysel faaliyetlerin temelini oluşturduğu alternatif turizm türleri açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışma literatür taraması şeklinde olup ilk olarak alternatif turizm türleri, sonrasında pandemi süreciyle birlikte popülerliği artan alternatif turizm türleri incelenmiştir. Son bölümde ise çalışmadan elde edilen sonuçlar değerlendirilerek çeşitli öneriler geliştirilmiştir.

1. Alternatif Turizm

Turizm ülke, bölge ve dünya ekonomisi düşünüldüğünde en çok önem arz eden sektörlerin başında gelmektedir. Turizmin işlevini artırmak için ülkeler yatırımlarını fazlalaştırmış, altyapı ve üstyapı düzenlemelerini hazır hale getirmişlerdir. Bu sayede daha fazla turist bekleyip kalkınma ve ekonomilerine katkı sağlamak istemektedirler (Rani, 2020). Aynı zamanda bunu takip eden turizm sektörü alternatif turizm alanlarını genişletmek istemektedir. Doğal kaynakların sınırlı olması sebebiyle turizm veya sanayileşme faaliyetleri yapılırken doğaya verilen zararın en aza indirgenmesi için alternatif çözüm önerileri sunulurken çevreye verilen önem artmıştır. Bu minvalde doğal kaynaklar ve kültürel kaynakların kullanımı önemli hale gelmiştir. Turizm sektörü için de kullanılan kaynakların bilinçli olarak tüketilmesine önem verilmeye başlanmıştır (Medeiros, Guerreiro, Vieira, Silva, Renda ve Oliveira-Junior, 2021). 1980 yılından başlayarak deniz-güneş ve kum turizmi gittikçe büyümüş ve bilinçsiz bir şekilde kaynakları tüketmiş, doğal çevreye, sosyo-kültürel çevreye zararı artmıştır. Bu sebeple alternatif turizm için ne yapılabilir sorusuna cevap aranmaya başlanmış ve insanların farklı, yeni ve değişik ihtiyaçlarını karşılamak ve kitle olarak yapılan deniz-kum ve güneş faktörlü turizmin zararlarını en aza indirmek için alternatif turizm meydana gelmiştir (Uğuz ve Çelik Uğuz, 2013).

Tatil kavramının içeriğinde bulunan deniz-kum ve güneş faktörleriyle birlikte geleneksel turizm gerçekleştirilir. Bu noktada hızlı tüketim, boş vakit harcama ve turizm açısından sürdürülebilirlik düşüncesi olmamaktadır. Alternatif turizm ise geleneksel turizme seçenек olarak ortaya çıkmıştır (Buluk Eşitti, 2021). Bu bağlamda alternatif turizm, klasik turizmin aksine turizm faaliyetinde bulunan insanın kendi istek ve seçimlerine göre şekil alan,

destinasyonda yaşayan kişilerin haklarını ve huzurunu koruyan özette geleneksel turizmin zararlarından temizlenmeye çalışılan turizm çeşidi olarak tanımlanmaktadır (Giampiccoli ve Mtapuri, 2021). Bir diğer tanımda ise alternatif turizm, geçmişten günümüze gelen kitle turizminin yarattığı kötü etkileri bitirmek, insanların farklı ihtiyaçlarını karşılamak aynı zamanda doğal ve sosyo-kültürel kaynakların daha verimli ve bilinçli kullanılması için yapılan tüm faaliyetler olarak tanımlanmaktadır (Satrya, 2022). Alternatif turizmin sahip olduğu başlıca özellikler; yerel ürünleri tercih edilmesi, doğal, tarihi ve kültürel kaynakları etkili ve verimli kullanılması, bireyselliğin ön planda olması, kitle turizminin tersine ufak çaplı olması ve uzun süreli kar elde etmeyi hedeflemesi olarak sıralanmaktadır (Güngör, 2022). Diğer yandan, geleneksel turizm anlayışının dışında gelişen ve günden güne artan ilgiyle birlikte bireyleri alternatif turizme iten sebepler bulunmaktadır. Bunlar ise insanların doğal yaşama karşı yerine getirmesi gereken sorumluluk, yabani yaşamı sürdürmek, yaşam ortamları ve canlılar toplumunu devam ettirmek, ekosistemi korumak, sürdürülebilir tatil yaklaşımını önemsemektir (Cesur, Özer ve Çeken., 2021).

2. Alternatif Turizm Çeşitleri

Turizm, özellikle gelişmekte olan ülkeler için önemli bir endüstridir. Birçok toplumda ve çeşitli ekonomilerde önemli bir güç haline gelmiştir. Bu endüstriden daha fazla pay alabilmek için turistik cazibe merkezleri kıyasıya rekabet etmektedir. Bu nedenle destinasyon pazarlama uzmanları daha fazla turist çekebilmek ve destinasyonun çekiciliğini artırmak adına alternatif turizmi bir araç olarak kullanabilmektedir (Ariawan, Sanam ve Ina, 2022). Kültürel miras, doğaya saygı, kaynakların korunması ve sürdürülebilir kalkınma gibi kavramları hedeflemesi sebebiyle 1980'lerde dikkat çekmeye başlayan ve hala ilgi çeken alternatif turizm, kitle turizmi dışındaki tüm turistik faaliyetleri kapsamaktadır. Dolayısıyla alternatif turizmin ana konsepti, doğal, sosyal ve kültürel değerleri koruyup (Özkan ve Kartal, 2024), turizmi sürdürülebilir kılmaktır (Pektaş, 2018). Bu noktada alternatif turizm, destinasyonlar üzerinde daha çok olumlu etki yapabileceği ve tüketici talebindeki değişiklikler doğrultusunda ürün çeşitlendirmede kullanılan bir araçtır. Öte yandan geleneksel turizme ikincil seçenek olarak ortaya çıkan alternatif turizm kitle turizminden daha çok doğa ve insan odaklı olup, çevre bilinciyle birlikte yeni bir bakış açısını teşvik etmektedir (Medeiros vd., 2021). Bununla birlikte ülkelerin sahip olduğu tarihi ve sosyal güzellikler, ziyaretçilerin bölgesel eğilimleri üzerine dünyada kültür, sağlık ve termal, hüzün (karanlık), kırsal, spor, av, kongre, yayla, mağara ve inanç turizmi olmak üzere başlıca alternatif turizm çeşitleri sunulmaktadır.

Kültür turizmi günümüze kadar varlığını devam ettiren toplumların yaşam şekilleri, kaldıkları binalar, yaşadıkları tarihi, kültürel mekân ve yapılar hakkında bilgi sahibi olmak için yapılan gezilerden oluşan bir turizm çeşididir. Kültürel değerlerin korunması ve gelecek nesillere aktarılması noktasında kültür turizminden faydalanılmaktadır (Wasela, 2023). Aynı zamanda kültür turizminin; tarihi ve kültürel tüm varlıkları korumak, yerel, bölgesel olarak ekonomiye katkı sunmak (Özkan ve Göktürk, 2023) turizmi dört mevsime yayabilmek, kültürel bilinç oluşturmak ve yatırım elde etmek gibi yararları da bulunmaktadır.

Kültürel değerleri korumayla ilintili olan kültür turizmi için bölgelerde bulunan turist rehberleri önemli bir yere sahiptir. Aynı zamanda tanıtma ve tutundurma faaliyetleri noktasında kritik işlevleri bulunmaktadır. Rehberler aracılığıyla turistlere yeterince tanıtım gerçekleştirilip onların kültürlere yaklaşımları ve bütünleşmeleri sağlanmaktadır (Osmonalieva, 2007). Kültürel birçok etkinlik ve mirasa sahip Türkiye açısından turist rehberlerinin tüm bölgelerde değişik, farklı ve turizme maddi destek sağlayarak kullanabileceği birçok kültürel kaynak bulunmaktadır. Bu öğelere tarihi olaylar (Çanakkale Muharebeleri), yöresel yiyecek ve içecekler (Gaziantep gastronomi festivali), tarihi mekânlar (Antep Kalesi, Topkapı Sarayı), dini mekânlar (Ayasofya Camii), otantik yapılar (Harran Evleri) örnek verilebilir (Akdere, 2018).

Sağlık turizmi, turistlerin şifa tedavileri alma, zihinsel, fiziksel veya ruhsal özellikleri geliştirmek amacıyla yapılan bir turizm çeşididir. Sağlık turizmi, bir tür hastalığın tedavisi ile ilişkilidir. Sağlık tedavilerine ulaşmak için diğer ülkelere seyahat eden turistler, bu hizmetlerden faydalanmayı hedeflemektedirler (Jiang, Wu ve Song, 2022). Sağlık turizmi tedavi edici tıbbi tekniklerden yararlanarak iyileşme, sıhhat bulma ve rahatlamaya odaklanmaktadır. Farklı kaynaklarda sağlık turizmi hizmetlerinin bazı anahtarlarla güçlendirilebileceğini vurgulanmaktadır. Sağlık turizminde özellikle doğal kaynaklar, maden suları, temiz hava ve mikro iklimler kullanılması sayesinde yerel ekonomileri de geliştirmektedir. Sağlık turizminin termal turizm gibi sağlığın iyileştirilmesi, sağlık ve zindeliğin oluşturulması, sağlık üzerindeki etkileri dikkate alınarak önemli bir etken olduğu bilinmektedir (Pessot, Spoladore, Zangiacomi ve Sacco, 2021).

Kendi ülkeleri dışındaki ülkelerde tedavi görmek amacıyla gelen turistler turizm faaliyetlerine dâhil olduğu ve bu alanda özellikle göz, estetik operasyonlar, onkoloji, kardiyoloji ve beyin cerrahisi gibi taleplerinin olduğu bilinmektedir (Jiang, Wu ve Song 2022). Bunun yanında küreselleşmenin artması, maliyet faktörünün etkilerinin ortaya çıkmasıyla birlikte, talep giderek artmaya devam etmektedir. Aynı zamanda termal turizm de sağlık turizminin içinde yer almaktadır. Genel anlamıyla termal turizm, belirli bir sıcaklıkta ve mineralli şifalı suları bulunan, çamur ve buhar kaynaklarına sahip bölgelerde sağlığa olumlu katkı sağlamak amacıyla gerçekleştirilen alternatif bir turizm türü olarak adlandırılmaktadır (Szromek, Puciato, Markiewicz-Patkowska ve Colmekcioglu, 2023). Yaşam şartlarında oluşan finansal ve teknolojik gelişmeler, yoğun çalışma temposu ve şehir hayatı insanlar üzerindeki baskı ve stres gibi sebeplere neden olup termal turizmde fizik tedavi, rehabilitasyon, egzersiz, psikoterapi gibi tedavi çeşitlerini ortaya çıkarmıştır. Bu tedaviler uzman hekimler ile birlikte yapılarak bilinçli ve sağlıklı bir yaşama uyum sağlama noktasında termal turizmin insanlar tarafından tercih edilir olmasını ve ilgi çekmesini sağlamaktadır (Budakkıran ve Mercan, 2021).

Bir diğer alternatif turizm türü olan hüznün turizmi Güzel ve Atabeyoğlu'na (2021) göre; savaşların, işkence ve soykırımların gerçekleştiği alanlara, çok sayıda insan kayıpları ile sonuçlanmış doğal afet bölgelerine, teknoloji kaynaklı felaketlerin gerçekleştiği alanlara yapılan seyahatler ile bunların anısına inşa edilmiş şehitlik, toplu mezar, anıt ve anıt parklara yapılan ziyaretler şeklinde tanımlanmaktadır. Hüznün turizmi amacıyla yapılan turistik faaliyetler destinasyondaki hüznün türüne göre değişiklik göstermektedir. Buna göre hüznün turizmi; tek ve toplu ölüm gerçekleşen destinasyonlara ziyaretler (Srebrenitsa, 11 Eylül), abideler ve kabristanlar (Çanakkale, Hiroşima vb.), ölüm olaylarının izlenebileceği yerler (Nazi kampları), dini açıdan olan kişilerin öldüğü ve kutsallık atfedilen alanlar (Kerbela, Mevlâna türbesi vb.), mahkeme sonucu idam hükmü alan kişilerin asılmasını görmek için edilen ziyaretler (Yassıada, Tarihi Sinop Cezaevi vb.) şeklinde sıralanmaktadır (Çelik, 2017). Yapılan ziyaretlerde olay anını yaşama, karşılıklı iletişim kurarak orada insanların yaşadıklarını hissetme, savaşlara ve geçmiş olaylara ilgi duymak amaçlanmaktadır. Öyle ki son yıllarda hüznün turizmine artan ilgi sebebiyle bu konuda araştırmalar yapmak üzere İngiltere'de Central Lancashire Üniversitesi'nde Karanlık Turizm Araştırmaları Enstitüsü de kurulmuştur (Light, 2017).

Kırsal turizm; doğa gezileri, köy ve çiftlik gezileri, balık avlama, at biniciliği gibi faaliyetlerin yapıldığı turizm türü olarak tanımlanmaktadır (Rosalina, Dupre ve Wang, 2021). Kırsal alanlarda yerel halkın kültürü ve tarihi yakından görülerek farklı destinasyonlarda yeni gelir kapısı açılması, şehirlerdeki yerler ile kırsal bölgedeki yerler arasında değişikliklerin giderilmesi, restorasyon çalışmaları, alt yapı gelişmelerinin güçlenmesine katkıda bulunabilmektedir (Ata ve Dalli, 2024). Spor turizmi ise spor ve turizm kavramlarının bir araya gelerek içerisinde spor faaliyetleri ve bu amaçla yapılan seyahat ve gezileri barındıran bir alternatif turizm türüdür (Pedauga, Pardo-Fanjul, Redondo ve Izquierdo, 2022). Spor ve turizm endüstrisi özellikle kısa vadeli etkinliklerde bölgelere maddi, kültürel ve politik açıdan

destek verirken aynı zamanda reklam faaliyetleri için de katkı sunmaktadır. Bu bağlamda yapılan spor turizmi faaliyetlerine; dalış, hava sporları, dağcılık, kış sporları, futbol, golf örnek gösterilebilir (Akyol ve Akkaşoğlu, 2021). Diğer bir alternatif olan av turizmi de av sporu ile uğraşan kişilerin bulundukları destinasyonlardan başka destinasyonlara giderek orada avlanmaları ve oralarda gerçekleştirdikleri turizm faaliyetlerinin tümü olarak tanımlanmaktadır (Thomsen, Lendelvo, Coe ve Rispel, 2022). Ancak av turizminin farklı türde olan hayvanları korumak, canlıların yuvalarını, yiyecek alanlarını tahrip etmemek, nesli tükenecek hayvanları öldürmemek, doğayı tahrip etmemek gibi sahip olması gereken amaçları bulunmaktadır. Bu ilkeler doğrultusunda av turizminin endüstriye ve sektöre faydalı olması beklenmektedir (Özer ve Adabalı, 2021). Yayla turizmi ise Bilici ve Işık'a (2018) göre yayla turizmi; klasik kitle turizmi hareketlerinden değişik olarak daha özellikli, insanların doğada vakit geçirdiği, konaklama, yeme-içme faaliyetlerini yaylalarda geçirdiği alternatif bir turizm türü olarak tanımlanmaktadır. Genellikle doğada vakit geçirme amaçlı yapılan yayla turizminin; doğal zenginliklere sahip olma, mimarinin ilgi çekici olması, yaylaya ulaşım kolaylığının olması, yerel halkın yayla turizmine destek vermesi gibi kriterleri bulunmaktadır. Diğer yandan eko turizm olarak değerlendirilen mağara turizmi de günümüzde macera ve doğa sporlarına meraklı insanlar tarafından çeşitli etkinliklerin yapıldığı alternatif bir turizm çeşidi olarak görülmektedir (Akpınar Külekçi ve Sezen, 2018). Mağaraların sahip olduğu sarkıt ve dikitlerin çeşitliliği sayesinde oluşan cazibesiyle kimi zaman barınak kimi zaman dini inançların gerçekleştirildiği yerler olarak tarih öncesi dönemlerden kültürel izler taşımaktadır (Cheablam ve Rattanarat, 2021).

İnanç turizmi Avcı'ya (2011) göre, dinlerce kutsal sayılan beldeleri ziyaret etmek, dinsel toplantı ve törenlere katılmak ya da bunları izlemek, hac gibi dinsel görevleri yerine getirmek kutsal ve ünlü mabetleri görmek amacıyla yapılan ve zaman zaman çok önemli boyutlara ulaşan seyahatlerin ve konaklamaların oluşturduğu turizm olayı olarak tanımlanmaktadır. İnanç turizminin tarihine bakıldığında taş devrine kadar dayandığı, mağaralardaki yazı ve çizimlerden anlaşılabilmektedir. Dolayısıyla içerdiği tarihi ve kültürel değerlerle birlikte dini ibadet yerlerine gidilmesi ve dini seyahati gereği bu turizme İslam dini için Mekke ve Medine, Hristiyanlık için Kudüs, Roma ve Efes, Musevilik için Kudüs en çok ziyaret edilen dini yerler örnek gösterilebilir (Çam ve Çelik, 2021).

Kongre turizmi, temelinde motivasyonun olduğu ve bireylerin aktif veya pasif katılımı ile gerçekleştirdikleri konferanslar ve farklı etkinliklerden oluşmaktadır. Kongreler ticari ya da ticari olmayan amaçlarla birkaç saat için ya da 1 haftaya kadar sürebilen etkinliklerdir (Zottis, Jorge, Almeida, Peres ve Teles, 2021). Küreselleşmeye bağlı olarak yeni pazarların ortaya çıkması, büyük uluslararası şirketlerin ilgisi, teknolojinin gelişmesi ve bilim, insanları seyahat etme ve aynı özelliklere sahip diğer insanlarla tanışma ihtiyacı oluşturmaktadır. Bu nedenle kongre turizmi, seyahat, konaklama ve iş turistlerine yönelik organizasyonel hizmetler veren bir pazar segmenti olarak düşünülmektedir. (Susic, ve Mojic, 2014).

Alternatif turizm türleri bu başlık altında detaylandırılabilirdiği gibi Kozak (2020) ve Ahıpaşaoğlu'na göre (2018) Tablo 1'deki gibi de özetlenebilmektedir.

Tablo 1: Alternatif Turizm Türlerinin Sınıflandırılması

Ana Kategori	Alt Türler
Doğa Temelli Turizm	Ekoturizm, Yayla Turizmi, Mağara Turizmi, Kuş Gözlemciliği, Safari Turizmi
Kültür Temelli Turizm	İnanç Turizmi, Kültürel Miras Turizmi, Gastronomi Turizmi, Festival Turizmi
Macera Turizmi	Dağcılık, Rafting, Yamaç Paraşütü, Dalış Turizmi
Sağlık ve Wellness Turizmi	Termal Turizm, Medikal Turizm, Spa & Wellness Turizmi
Kırsal ve Tarım Turizmi	Agro Turizm, Çiftlik Turizmi, Bağ-Bozumu Turizmi
Eğitim ve Bilim Turizmi	Astronomi Turizmi, Dil Turizmi, Arkeoloji Turizmi
Sosyal Amaçlı Turizm	Gönüllü Turizmi, Engelli Turizmi, Sosyal Sorumluluk Turizmi

3. Pandemiyle Birlikte Ortaya Çıkan Alternatif Turizm Türleri

Dünya üzerinde tüm sektörleri etkileyen Covid-19 pandemisi turizm sektörünü içerisinde bulunduğu koşulları, turizm örgütlerinin amaçlarını ve sürdürülebilirlik ilkelerini etkileyerek değişikliğe neden olmuştur. Bu bağlamda turizm sektörü içerisinde pandemi sürecinden kaynaklı kitle turizminden farklı olarak alternatif turizm türleri ortaya çıkmıştır (Miao, Im, So, Cao, 2022). Bununla birlikte pandemi süresi boyunca kitle turizminden bireysel turizme doğru genel yönelim artmıştır. Dolayısıyla ülkeler daha çok bireysel odaklı turizm çeşitlerine önem vermişlerdir. Bu kapsamda popülerliği artan alternatif turizm türleri; sanal turlar ve sanal turizm, glamping turizmi, yat turizmi ve afet turizmi olarak sıralanmaktadır.

3.1. Sanal Turlar ve Sanal Turizm

Sanal gerçeklik teknolojisinin gelişmesiyle birlikte insanlar tarafından tercih edilmeye başlanan sanal turlar ve sanal turizm, özellikle bölgesel ve yerel alanların reklamlarının yapılması, pazarlanması ve tanıtılması gibi konularda kullanılmaktadır. Bu sayede turizmden elde edilecek gelirin artırılması hedeflenerek, maddi yetersizlikler nedeniyle seyahat edilemeyen destinasyonlara sanal gerçeklik aracılığıyla kişilerin ziyaret etmesi sağlanabilmektedir (Verma, Warriar, Bolia ve Mehta, 2022). Sanal turizm ve gerçekliğin yüksek fayda sağlayabileceği beklenen en önemli sektörün turizm sektörü olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda gerçekleştirilen sanal geziler türlere ayrılmaktadır. Genel anlamıyla iki boyutlu ve üç boyutlu turlar olarak karşımıza çıkmaktadır. İki boyutlu turlar kendi içinde broşür, eğitsel ve içeriksel olarak sınıflandırılmaktadır (Lu, Xiao, Xu, Wang, Zhang ve Zhou, 2022). İçeriksel sanal turlar, içeriklerin uzmanlara daha çok hitap ettiği bir tur çeşididir. Örneğin; Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nden uzmanların faydalanmaları bu sanal turlardandır. Eğitsel sanal turlar, öğretici olmak ve ziyaretçilerin ilgisini çekerek gelip görme arzularını arttırmak amacıyla kullanılmaktadır. Broşür sanal turlar ise daha az bilgi vererek ziyaret edecek kişilere ilgi ve merak uyandıran aynı zamanda ziyaret isteğini ortaya çıkarmayı hedefleyen sanal tur türüdür. Turistik otellerin oda, restoran ve otellerinin kısımlarını sanal ortamda dolaştırma imkânı sunulması broşür sanal türlerindendir. Üç boyutlu turlarda ise tüm fiziki kısımların, mekânların üç boyutlu olarak tasarlanması ile gerçeklik hissi veren bir tur çeşididir (Durmaz, Bulut ve Tankuş, 2018). Sanal turizm kavramı teknoloji ile gelişse de bu turizm türünün gelişmesine katkı sağlayan pandemi süreci yaşamın bir gerçeği olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.2. Glamping Turizmi

Dünya’da doğal kaynakların gittikçe azalması, kitle turizminden sürdürülebilir turizme yönelmedeki artışı etkilemiştir. Turizmin on iki aya yayılması için yapılan faaliyetler, insanların yeni ve değişik turizm alternatifleri araması, küresel salgın ve doğal afetler, bireyselliğin ön planda olduğu alternatif turizm çeşitlerine olan ilginin artmasına yol açmaktadır. Bu turizm türleri arasında özellikle pandemi sonrası popülerliği artan glamping turizmi ön plana çıkmaktadır (Sun ve Huang, 2022). Bu alternatif turizm, lüks ile kampı, doğal yaşamı, güvenli ve konforlu bir lüks kampçılığı buluşturan bir turizm türüdür. Başka bir deyişle; lüks otellerdeki hizmet kalitesinin, yiyecek içecek hizmetlerinin ve konforlu otel konaklamasının sürdürülebilirlik kapsamında dizayn edildiği ve insanların aynı zamanda burada rekreatif faaliyetlere de katılarak iyi hissetmelerinin sağlanabildiği turistik bir ürün çeşididir. Bu turizmin; doğal ortamda yaşamak, hür bir şekilde hareket edebilmek ve daha düşük ücrete tatil yapabilmek gibi avantajları bulunmaktadır (Düzgün, 2021). Aynı zamanda bireyleri bu turizme ikna edebilen şehir hayatının karmaşıklığı, yalnız kalma isteği, doğayla iç içe olma isteği, salgın hastalık yönünden risk seviyesinin düşük olması gibi çekici faktörleri barındırmaktadır. Bunun yanında turistlere yönelik safari, olta balıkçılığı, kuş gözlemciliği yürüyüş, yoga, rafting, dağ bisikletçiliği gibi imkânlar sunulması tercih edilebilir oluşunu artırmaktadır. Örneğin; Fethiye’de bulunan Kabak Koyu, Kapadokya veya Kaz Dağları gibi bölgelerde bulunan glamping tesisleri aracılığıyla doğayla iç içe sürdürülebilir glamping turizm hizmeti verilmektedir.

3.3. Yat Turizmi

Yat turizmi, insanların yatlarla kıyıları dolaşarak dinlendiği, şehir gürültüsünden uzaklaştığı, doğayla iç içe yaşama etkinliklerine katıldığı alternatif bir turizm türüdür. Bu turizm türüne katılan kişiler ekonomik girdileri yüksek, seyahat deneyimi ve hobilere sahip kişiler olarak bilinmektedir (Arıcan, 2024).

Yat turizmi, gelişen ülkeler için önemli bir varlık haline geldiği gibi iş birliği içinde olduğu sektörler açısından iş hacmi, istihdam, döviz geliri, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel etki ile birlikte ülkelerin kalkınmasına destek veren, birçok teşvik alan bir turizm türüdür (Fotiadis, Rice ve Hiyasat, 2023). Katkı sağlamasının yanında denizlerde kıyı ve koylarda oluşan çevresel tehditlere karşılık sürdürülebilir turizm için ülkeler tarafından bu konuda eylem planları ve doğayı koruma önlemleri hayata geçirilmiştir (Sevinç ve Güzel, 2017). Pandemi sonrasında ise insanların şehir hayatından ve kalabalıktan uzak olma talepleriyle birlikte bu turizm türüne olan ilgisi artmıştır. Örneğin; Göcek, Marmaris veya Bodrum gibi bölgelerde bulunan modern marinalar aracılığıyla yat turizmine yönelik çeşitli aktiviteler gerçekleştirilmektedir.

3.4. Afet Turizmi

Afet turizmi; afet bölgelerinde ortaya çıkan yıkımların ve ölümlerin daha yakından görülmek istenmesi, olağanüstü olayların durumların ve ölümlerin (Ozkan ve Toker Gokce, 2024) incelenerek içselleştirilmesini kapsayan bir turizm türüdür. Bu turizme katılan kişiler afetin ortaya çıktığı alanlarda olan biteni anlayabilmek ve afeti yaşamış insanlarla duygudaş olma amacı taşımaktadır. Dolayısıyla afet turizminin varlığını sürdürdüğü bir bölgede ekonomik ve sosyal katkılar sağlanmaktadır. Bununla birlikte afet bölgesine duyulan ilgi sonucu bölgeye turistik gelir de sağlayabilmektedir (Sibarani ve Purwoko, 2022). Diğer turizm türlerinden farklı olarak bu turizm faaliyetinde manevi doyum ve turistler arasında yardım ağları oluşturarak bölgesel etkinliklere katılım söz konusudur. Örneğin Covid-19 sonrasında Çin’in Wuhan kentini insanların merak edip oraya turistik ziyaretler gerçekleştirmek istemesi afet turizminin bir örneği olarak gösterilebilir. Diğer yandan afet

sonrası oluşan kültürel kalıntıların yerinde incelenmesi (Özkan, 2024) hayatta kalan kişilerin hikâyelerinin dinlemek istenmesi de afet turizmine katılımı sağlamakla birlikte turistlerin motivasyonlarını sağlamaktadır. Örneğin; 1999 Gölcük depremi sonrası depremde yıkılan alanların ziyareti büyük depremin izlerine yönelik merak uyandırabilmektedir.

Sonuç

İnsan sağlığını derinden sarsan Covid-19 salgını kısa bir zamanda dünya geneline yayılarak ülkeleri sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik anlamda olumsuz etkilemiştir. Ülkelerin aldıkları tedbirler ve uygulamaya koydukları yasaklar ve kısıtlamalarla ülke insanını ve ekonomik durumlarını kurtarma çabasına girmişlerdir. Dolayısıyla pandemi salgınının en fazla etkilediği sektörün hizmet sektörü olduğu ve bunun alt bileşeninin turizm sektörü olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bu bağlamda salgın sonucu turizm talebindeki düşüşler ve gelirin azalması turizm faaliyetlerinin başta ekonomik olmak üzere her boyutta sürdürülebilirliğini etkileyebilmektedir. Turizm faaliyetlerinin salgın gibi krizlere çok duyarlı olması ve bunun sonucunda bazı kayıpların ve radikal değişimlerin yaşanması turistlerin algısını değiştirdiği gibi alternatif turizme yönelik talebi arttırarak turizmde sürdürülebilirliğin bir gereklilik olduğunu göstermektedir. Nitekim bu çalışmada da pandemi sonrası popülerliği artan alternatif turizm türlerini incelenerek geleneksel turizm anlayışının salgın, afet gibi olağanüstü durumlarda dönüşümü analiz edilmiştir. Genel olarak bakıldığında küresel salgının; insanların yaşadığı korku, panik ve kaygılar nedeniyle geleneksel turizm anlayışını etkileyerek kitle turizminden kişisel turizme doğru bir eğilim oluşturduğu söylenebilir. Nitekim Samarathunga ve Gamage (2024) tarafından yapılan çalışmada olağanüstü durumlar sonucu turizm türlerinin çeşitlendirilmesi gerektiği ve alternatif turizm çeşitleriyle birlikte yeni turizm stratejilerin benimsenmesi gerektiği belirtilmektedir. Özellikle pandemi sürecinde insanların uzun süre evlerinden çıkamaması, karantinalar ve seyahat kısıtlamalarının uygulanması gibi engeller turizm faaliyetlerine katılımlarını kısıtladığı gibi pandemiden uzaklaşmak adına yeni arayışlara sürüklediği söylenebilir. Bu durum hem dünyada hem de ülkemizde alternatif turizmin görünürlüğüne ve bilinirliğine katkı sağlamıştır. Bireylerin bu konudaki bilinç ve hassasiyetlerin artması (Gössling, Scott ve Hall, 2020) da pandeminin sürdürülebilir turizm anlayışını olumlu katkıda bulunduğu kişilerin doğa ve çevreci faaliyetlere ilgiyi arttırmıştır.

Pandeminin bireyleri daha dikkatli ve hassas olmaya itmesi ve yeni arayışlara sevk etmesi sebebiyle varlığını devam ettiren, fakat pek fazla bilinmeyen sanal turlar, glamping, afet gibi turizm türlerinin popüler olmasını sağlamıştır. Özellikle pandemi sonrası tüketicilerin davranışlarında değişikliklerin yaşanmasıyla birlikte turizm sektöründe arz ve talep dengesini etkileyerek turizm anlayışında farklılıklar ortaya çıkarmıştır. Nitekim çalışmada incelenen alternatif turizm türleri de bu değişiklikler aracılığıyla kişilerin motivasyonla birlikte turizm faaliyetlerini sürdürdüğünü göstermektedir. Erişilebilirlik ve doğa temelli alternatif turizm türleri ülkemiz için bir fırsat niteliğinde olup, pandemi sonrası turizmin kendiliğinden bireyselliğe evrilmesiyle turizmi çeşitlendirdiği ve yeni tatil anlayışını şekillendirdiği söylenebilir. Öte yandan kitesellikten uzaklaşarak alternatif turizme yönelimin yaşanması turizmin dört mevsime yayılımı konusunda avantaj sunduğu gibi uzun vadede turizm işletmelerine gelir sağlayabileceği de düşünülebilir. Özellikle alternatif turizm türlerinden olan kırsal, sağlık, termal, yayla gibi turizm türleri, ülkemizin coğrafik açıdan geniş alanlara sahip olması ve bu turizm türlerine uygun tesislerin bulunmasıyla birlikte pandemi gibi krizlerin alternatif seçeneklerle fırsata dönüştürmesini sağlayabilir. Turizm faaliyetleri her ne kadar lüks bir gereksinim gibi görülse de kişilerin yaşamının vazgeçilmez bir parçası olup salgın veya pandemi gibi durumlarda bile alternatif türlerle devam ettirildiği söylenebilir.

Çalışmadan elde edilen bilgiler doğrultusunda; pandemi gibi kriz durumlarında turizm politikalarının ülke ve işletme temelinde desteklenmesi ve uzun vadede turist faaliyetlerinde

iyileşmelerin yapılması sağlanabilir. Pandemi sonrası değişebilen tatil anlayışlarına yönelik turizm ve sağlık hizmetleri birleştirilerek medikal turizm, engelli ve bakıma muhtaç turizmi gibi çeşitli faaliyetler uygulanabilir. Glamping, yayla, kırsal gibi turizm türlerinde hizmetler sağlanırken yerelde bölgeye katkı sağlayacak faaliyetlere yer verilebilir. Gerçekleştirilebilecek sanal turlar aracılığıyla bölgelerin ve yerel halkın geçim kaynaklarının tanıtımı sağlanabilir. Özellikle alternatif turizm türlerinde, turist güvenirliliği açısından tatil sigortalarının yaygınlaştırılması veya rezervasyon gibi uygulamalarda kolaylıklar sağlanabilir. Kırsal, yayla, termal, glamping veya eko turizm türlerinde açılacak tesislerin uluslararası alanlara entegrasyonunun sağlanarak diğer ülkelerden rezervasyon kabulleri için uluslararası sitelere üye olunması önerilebilir.

Makale Bilgileri / Article Information

Değerlendirme Evaluation	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme Two Outside Referees, / Double-Sided Blinding
Etik Beyan	Bu çalışma Etik Kurul beyanı gerektiren çalışmalar kapsamına girmemektedir. Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Ethical Consideration	This study does not fall within the scope of studies requiring an Ethics Committee declaration. It is hereby declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and that all studies utilized were indicated in the bibliography.
Benzerlik Taraması Similarity Scan	Yapıldı – intihal.net
Etik Bildirim Ethical Statement	Done– intihal.net
Çıkar Çatışması Conflict of Interest	artuklutoirismstudies@artuklu.edu.tr
Finansman Financing	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir. No conflict of interest declared.
Telif Hakkı & Lisans Copyright & License	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır. No external funding was used to support this research. Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. Authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 license.

Kaynakça | References

- Ahipaşıoğlu, S. D. (2018). *Alternatif turizm: Türleri, uygulamaları ve sürdürülebilirlik*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Akdere, H. S. (2018). Türkiye’de kültür turizmi ve tarihi yarımadaının kültür turizmine sosyal ve ekonomik katkıları [Yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi].
- Akpınar Külekçi, E., & Sezen, I. (2018). Bir eko turizm aktivitesi olarak mağara turizmi; Erzurum ili Elmalı Mağarası. *Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi (MBUD)*, 3 (1), 66-75.
- Akyol, C., & Akkaşoğlu, S. (2021). Alternatif turizm türlerinin destinasyonlara katkısı: Artvin ve spor turizmi. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 11 (1) , 177-194.
- Arıcan, O. H. (2024). Yat turizm şirketleri için yelkenli tekne seçimi kriterlerinin belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Denizcilik Fakültesi Dergisi*, 16(1), 22-50.
- Ariawan, I. W. A. P., Sanam, S. R., & Ina, Y. D. (2022). The effectiveness of virtual tour on media social youtube as an alternative tourism during the covid-19 pandemic in east nusa tenggara province. In *International Conference on Applied Science and Technology on Social Science 2022* (pp. 758-764).
- Ata, A. Y., & Dalli, T. (2024). Kırsal kalkınma üzerine bir literatür araştırması. *Journal of Economics and Research*, 5(1), 1-19. <https://doi.org/10.53280/jer.1456210>
- Avcı, E. (2011). *İzmir’in inanç turizmi potansiyelinin seyahat acentaları açısından değerlendirilmesi* [Yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi].
- Bilici, N., & Işık, Z. (2018). Bölgesel kalkınmada yayla turizmi: Rize ili örneği. *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (1) , 1-21.
- Budakkıran, M., & Mercan, Ş. O. (2021). The evaluation of health tourism in the context of digitalization and digital marketing. *Tourism Studies and Social Sciences*, 327-340.
- Buluk Eşitti, B. (2021). Covid-19 and alternative tourism: New destinations and new tourism products. In *Handbook of Research on the Impacts and Implications of Covid-19 on the Tourism Industry* (pp. 786-805). IGI Global.
- Cesur, E., Özer, Ç., & Çeken, H. (2021). Alternatif turizm kapsamında aromatik turizm ve gelişimi. *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(3), 1055-1078. <https://doi.org/10.11616/asbi.953932>
- Cheablam, O., & Rattananat, J. (2021). Mağara turizm işletmeciliği için fiziksel ve ekolojik taşıma kapasitesi. *Çevre Yönetimi ve Turizm Dergisi*, 12 (4), 986-999.
- Çam, O., & Çelik, C. (2021). İnanç turizmi etkinlikleri kapsamında bir değerlendirme: Cadılar bayramı. *Tourism and Recreation*, 3(2), 118-131.
- Çelik, A. (2017). Hüzün turizmi üzerine bir derleme. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 41-55.
- Durmaz, C., Bulut, Y., & Tankuş, E. (2018). Sanal gerçekliğin turizme entegrasyonu: Samsun’daki 5 yıldızlı otellerde uygulama. *Türk Pazarlama Dergisi*, 3 (1), 32-49.
- Düzgün, E. (2021). Pandemi sonrası yeni turist tercihi: Gamping turizmi. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 11(1), 145-158.
- Fotiadis, A., Rice, J., & Hiyasat, R. (2023). Antecedents of yacht tourism participants

satisfaction and word-of-mouth intention. *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*, 15(4), 349-361.

Giampiccoli, A., & Mtapuri, O. (2021). From conventional to alternative tourism: Rebalancing tourism towards a community-based tourism approach in Hanoi, Vietnam. *Social Sciences*, 10(5), 176.

Gössling, S., Scott, D., & Hall, C. M. (2020). Pandemics, tourism and global change: A rapid assessment of Covid-19. *Journal of sustainable tourism*, 29(1), 1-20.

Güngör, Ş. (2022). Kapadokya kültür yolunun alternatif turizm rotası bağlamında değerlendirilmesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 12(3), 1784-1802.

Güzel, M., & Atabeyoğlu, Ö. (2021). Peyzaj mimarlığı açısından mekânsal bellek kavramı olarak hüznün turizmi. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 23 (2) , 477-492.

Jamal, T., & Budke, C. (2020). Tourism in a world with pandemics: Local-global responsibility and action. *Journal of Tourism Futures*, 6(2), 181-188.

Jiang, L., Wu, H., & Song, Y. (2022). Diversified demand for health tourism matters: From a perspective of the intra-industry trade. *Social science & Medicine*, 293, 114630.

Kıvılcım, B. (2020). Covid-19 (yeni koronavirüs) salgınının turizm sektörüne muhtemel etkileri. *USOBED Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 17-27.

Kozak, M. (2020). *Turizm pazarlaması*. Detay Yayıncılık.

Liew, V. K. S. (2022). The effect of novel coronavirus pandemic on tourism share prices. *Journal of Tourism Futures*, 8(1), 109-124.

Light, D. (2017). Progress in dark tourism and thanatourism research: An uneasy relationship with heritage tourism. *Tourism Management*, 61, 275-301.

Lu, J., Xiao, X., Xu, Z., Wang, C., Zhang, M., & Zhou, Y. (2022). The potential of virtual tourism in the recovery of tourism industry during the Covid-19 pandemic. *Current Issues in Tourism*, 25(3), 441-457.

Medeiros, H. M. N., Guerreiro, Q. L. D. M., Vieira, T. A., Silva, S. M. S. D., Renda, A. I. D. S. A., & Oliveira-Junior, J. M. B. (2021). Alternative tourism and environmental impacts: Perception of residents of an extractive reserve in the Brazilian Amazonia. *Sustainability*, 13(4), 2076.

Miao, L., Im, J., So, K. K. F., & Cao, Y. (2022). Post-pandemic and post-traumatic tourism behavior. *Annals of Tourism Research*, 95, 103410.

Osmonalieva, B. (2007). Bir turistik ürün çeşidi olarak av turizmi ve Kırgızistan'da av turizmi / Hunting tourism as a touristic product and hunting tourism in Kyrgyzsta [Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi].

Ozkan, N., & Toker Gokce, A. (2024). Challenges, innovations and recommendations for strengthening educational resilience: The post-earthquake experiences of teachers in Kahramanmaraş region. *International Online Journal of Educational Sciences*, 16(3).

Özer, O., & Adabalı, M. M. (2021). Av turizminde yaban TV'nin Türkiye'deki yerli turist avcılarının tutumlarına yönelik etkileri. *Journal of Gastronomy Hospitality and Travel*, 4(1), 50-61.

Özkan, N. (2024). Resilience in education after the Kahramanmaraş earthquake February 6, 2023: Threats and challenges / 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremi sonrası eğitimde

dayanaklılığın incelenmesi. *Education & Youth Research*, 4(2), 88-110. <https://doi.org/10.59041/eyor.1517050>

Özkan, N., & Göktürk, Ş. (2023). Mesleki ve teknik eğitim kurumlarında mesleki eğitim merkezi uygulamasının okul paydaşları açısından incelenmesi. *Ulusal Eğitim Dergisi*, 3(11), 2153-2175.

Özkan, N., & Kartal, S. (2024). 11. sınıf Tarih ders kitabında yer alan ülkeye yönelik iç ve dış tehditlerin eğitimin siyasi işlevi açısından incelenmesi. *Sinop Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2), 270-295.

Özkan, N., & Tulunay Ateş, Ö. (2025). Öğretmenlik meslek itibarının soruşturma bağlamında incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*(63), 139-161. <https://doi.org/10.53444/deubefd.1470731>

Pedauga, L. E., Pardo-Fanjul, A., Redondo, J. C., & Izquierdo, J. M. (2022). Assessing the economic contribution of sports tourism events: A regional social accounting matrix analysis approach. *Tourism economics*, 28(3), 599-620.

Pektaş, F. (2018). Yaşam tarzının alternatif turizm talebi üzerine etkisi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 14 (1), 187-198.

Pessot, E., Spoladore, D., Zangiacomi, A., & Sacco, M. (2021). Natural resources in health tourism: A systematic literature review. *Sustainability*, 13, 2661.

Rani, D. (2020). Impact of Covid 19 on Indian economy. Management Guru. *Journal of Management Research*, 16.

Rosalina, P. D., Dupre, K., & Wang, Y. (2021). Rural tourism: A systematic literature review on definitions and challenges. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 47, 134-149.

Samarathunga, S., & Gamage, D. (2024). Alternative tourism as an alternate to mass tourism during the Post-COVID-19 recovery phase: The case of Sri Lanka. *Authorea Preprints*.

Satrya, I. D. G. (2022). Alternative tourism in Wonosalam. *Pusaka: Journal of Tourism, Hospitality, Travel and Business Event*, 109-118.

Sevinç, F., & Güzel, T. (2017). Sürdürülebilir yat turizm uygulamaları. *Yönetim ve Pazarlama Dergisi*, 15 (1), 61-76.

Sibarani, R., & Purwoko, A. (2022). A literature review of disaster tourism: Concept, product and management. *Current Issues in Tourism, Gastronomy, and Tourist Destination Research*, 115-122.

Sun, T., & Huang, T. (2022). Research of glamping tourism based on the aesthetics of atmosphere. *Sustainability*, 15(1), 581.

Susic, V., & Mojic, J. (2014). İş turizminin bir pazar nişi olarak kongre turizmi. *Ekonomik Temalar*, 52 (4), 513-530.

Szromek, A. R., Puciato, D., Markiewicz-Patkowska, J. I., & Colmekcioglu, N. (2023). Health tourism enterprises and adaptation for sustainable development. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 35(1), 1-25.

Thomsen, J. M., Lendelvo, S., Coe, K., & Rispel, M. (2022). Community perspectives of empowerment from trophy hunting tourism in Namibia's Bwabwata National Park. *Journal of Sustainable Tourism*, 30(1), 223-239.

Uğuz, S., & Çelik Uğuz, S. (2013). Sürdürülebilir turizm kapsamında Burhaniye'nin

alternatif turizm potansiyeli. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 0 (24) , 332-353.

Verma, S., Warriar, L., Bolia, B., & Mehta, S. (2022). Past, present, and future of virtual tourism-a literature review. *International Journal of Information Management Data Insights*, 2(2), 100085.

Wasela, K. (2023). The role of intangible cultural heritage in the development of cultural tourism. *International Journal of Eco-Cultural Tourism, Hospitality Planning and Development*, 6(2), 15-28.

Yang, Y., Zhang, H., & Chen, X. (2020). Coronavirus pandemic and tourism: Dynamic stochastic general equilibrium modeling of infectious disease outbreak. *Annals of tourism research*, 83, 102913.

Zottis, A., Jorge, J. P., Almeida, P., Peres, R., & Teles, S. (2021). ITC'20: XII International Tourism Congress: The image and sustainability of tourism destinations: proceedings book. In *ITC'20-International Tourism Congress, 12th, October 27-28, University Feevale, Brazil. Centre for Tourism Research, Development and Innovation (CiTUR)*.